

san103: současná sociální a kulturní teorie

2017

vyučující: Csaba Szaló, Eva Šlesingerová

credits: 9

kontakt: eslesi@fss.muni.cz

konzultační hodiny: EŠ: středa 10 – 11, místnost 349

anotace:

Jednosemestrální kurs seznamuje studující s hlavními proudy sociální a kulturní teorie, které ovlivnily nebo se přímo vyvinuly v oblasti sociální antropologie. Studijní předmět „Současná sociální a kulturní teorie“ má za cíl zorientovat studující v základních paradigmatech a tématech současné sociální a kulturní teorie. Výklad je strukturován ve dvou rovinách. V první rovině se posluchači seznamují se základními teoretickými tradicemi, které se prosazují v soudobém sociálně antropologickém myšlení. Ve druhé pak s klíčovými koncepty a výkladovými schémata, které se v těchto tradicích uplatňují a činí z nich výzkumné programy pro empirické analýzy. Nejde tedy pouze o znalosti jednotlivých témat, paradigmat, představitelů a jejich prací.

V každé z těchto částí se studenti seznámí s klíčovými texty, které ovlivňovaly debatu o poslání a možnostech antropologie v posledních padesáti letech. Vedle této „historické“ dimenze se však budeme soustředit především na diskusi epistemologické dimenze. Neboť jak jinak souhlasit či nesouhlasit například s tvrzením, že:

„...problémy leží nejenom v pravdě, ale i v tom, co se dá udělat. Sebejistota (...) se zdá být stále více pro mnoho antropologů nedosažitelná. Nejenom, že se setkávají se společenstvími zároveň na půl

zmodernizovanými a na půl tradičními; se závratně komplikovanou etickou situací během terénních výzkumů; s mnohostí ostře kontrastujících přístupů k popisu i k analýze; s předměty výzkumu, které nejenom mohou, ale i mluví sami za sebe. Dráždí je také vážná vnitřní nerozhodnost, divže nepřerůstající do epistemologické hypochondrie, a týkající se toho, jak s jistotou dosáhnout věrohodnosti, že to, co se říká o jiném způsobu života, je skutečně právě tím. Ztráta jistoty a za ní jdoucí krize v etnografické literatuře je současným jevem a souvisí se současným rozvojem. Tak se dnes věci mají.”

(Geertz 2000 [1973]: 101)

podmínky získání kreditů:

- **průběžná účast na debatách: 10 bodů** ve skupinách (2-3 lidé) si každý připraví otázky do debaty, kterou bude tato skupina moderovat v seminární části. Otázky budou inspirovány povinnou literaturou na seminář + empirickými příklady
- **průběžný test: 20 bodů** – test vychází z povinné četby a z témat, přednášek probíraných na hodinách
- **1-2 stránkové zpracování pozorování: 20 bodů** (zhuštěného popisu jakéhokoli sociálního fenoménu) a jeho interpretace prostřednictvím jednoho z probíraných konceptů _ odevzdejte do 30. dubna
- **závěrečná písemná zkouška: 30 bodů** – test vychází z povinné četby, ze základní literatury a z témat, přednášek probíraných na hodinách
- **esej: 20 bodů** – do 11. 4. nahláste téma do ISu (1 normostrana: téma + koncepty a literatura, ze které budete vycházet), do 28. 5. odevzdejte esej do odevzdávnice, rozsah 5 – 7 normostran (+- 900znaků)

Známka se tvoří z konečného součtu bodů, přičemž povinné je absolvovat závěrečnou písemnou zkoušku. Minimum pro získání kreditů je 60%. Docházka je povinná, v případě 3 a více neomluvených absencí se konečná známka sníží vždy o jeden stupeň při každé další absenci.

Bodování:

A: 100-95

B: 94-90

C: 89-80

D: 79-70

E: 69-60

F: 59 a méně

základní literatura:

Fay, Brian. 1996. *Současná filozofie sociálních věd*. Praha: Slon.

Ingold, Tim. 1996. *Key Debates In Anthropology*. London: Routledge.

Pálsson Gísli a Ingold Tim (eds.). *Biosocial Becomings. Integrating Social and Biological Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press.
Kuper, Adam. 1999. *Culture: The Anthropologists' Account*. Harvard University Press.

doporučená literatura:

Applebaum, Herbert. ed. 1987. *Perspectives in Cultural Anthropology*. Albany, NY: State University of NY Press.
Harris, Marvin. 1999. *Theories of Culture in Postmodern Times*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press.
Kuper, Adam. 1996. *Anthropologists and Anthropology: The Modern British School*. London: Routledge
Perry, Richard, J. 2003. *Five Key Concepts in Anthropological Thinking*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hal
Rapport, Nigel. 2000. *Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts*. London: Routledge.

program kurzu:

1. 22. února_uvedení do kursu:

Eva Šlesingerová

klíčová slova: organizace, běh kurzu a podmínky získání kreditů, organizace úkolů, syllabus

2. 1. března_idea a teorie sociální vědy:

Eva Šlesingerová

klíčová slova: věda, sociální věda, interpretativní sociální věda, teorie, paradigma, nomotetický model, idiografický model, hermeneutika.

Povinná četba:

Pálsson Gísli. 2013. "Ensembles of biosocial relations". In: *Biosocial Becomings. Integrating Social and Biological Anthropology*. Pálsson Gísli a Ingold Tim (eds.) Cambridge: Cambridge University Press. p. 22-41.

Povinná četba/Text na Seminář:

Kohn, Eduardo. 2007. „How dogs dream? Amazonian natures and the politics of transspecies engagement“. In: *American Ethnologist*, Vol. 34, No. 1, pp. 3–24.

Doporučená četba:

Borges, Jorge Luis. Babylónská knihovna. In: *Zrcadlo a maska*. Praha: Odeon. Str. 64-72.
Clifford, J., Marcus, G.,E. 1986. „Introduction. Partial Truths.“ In: *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography*. London: University of California Press. 1-26
Dilthey, W. 1990. „The Human Studies“. In: Alexander, J.C. a Seidman (eds.) *Culture and Society*. Cambridge: Cambridge University Press, str: 31-38.
Fay, Brian. 1996. *Současná filozofie sociálních věd*. Praha: SLON. Str. 187-209.
Franklin, S. 1995. *Science as Culture. Cultures of Science*. Annual Review of Anthropology, Vol. 24 (1995), pp. 163-184.

- Gibbon Saha and Novas Carlos (eds.). 2008. *Biosocialities, Genetics and the Social Sciences. Making Biologies and Identities*. London&New York:Routledge.
- Gieryn, T. F. 1983. "Boundary-Work and the Demarcation of Science from Non-Science: Strains and Interests in Professional Ideologies of Scientists." *American Sociological Review* 48 (6): 781-795.
- Kohn, E. 2013. *How forests think. Toward an Anthropology beyond the Human*. Berkeley: University of California Press.
- Kuhn, T.S. 1997 (1962). *Struktura vědeckých revolucí*. Praha:OIKOYMENH.
- Latour, Bruno. *Nepřehlédněme žížalu. Pontoscolex corethrurus*. Dostupné na: <http://www.vesmir.cz/clanek/neprehledneme-zizalu-pontoscolex-corethrurus>
- Rabinow, Paul. 1996. "Artificiality and Enlightenment: From Sociobiology to Biosociality". In: *Anthropologies of Modernity. Foucault, Governmentality and Life Sciences*. Ed. by Jonathan Xavier Inda. Oxford:Blackwell, p.181-193.
- Snow, C.P. 1959. *The two cultures and the scientific revolution*. The Cambridge University Press.
- Taylor, C. 1987. „Interpretation and the sciences of man.“ In: *Interpretive Social Science*. Rabinow, Paul – Sullivan, William,, M. eds. Berkeley: University of California Press. s. 33-81.
- Vrhel, František. 2000. Několik poznámek k povaze sociálních věd, *Studia Ethnographica / Studia Ethnologica -Acta Universitatis Carolinae - Philosophica et Historica* 10: 9-12.
- Wallerstein, Immanuel et al. 1998. *Kam směřují sociální vědy. Zpráva Gulbenkianovy komise o restrukturalizaci sociálních věd*. Praha: SLON.
- Winch, Peter. 2004. *Idea sociální vědy a její vztah k filozofii*. Brno: CDK. 49-68.

3. 8. března

sociální fakt, gramatika jednání, vztah sociální struktury a kultury:

Eva Šlesingerová

klíčová slova: Émile Durkheim (sociální fakt), Marcel Mauss (totální sociální fakt), Claude Lévi-Strauss (strukturalismus).

Povinná četba:

Durkheim, Émile. 1926 (1895). Co je společenský jev. In *Pravidla sociologické metody*.

Praha: Orbis a Masarykova sociologická společnost. Str. 35-46.

Lévi-Strauss, Claude. 2006 (1958). Jazykověda a antropologie. In *Strukturální antropologie*.

Praha: Argo. Str. 67-78.

Povinná četba/Text na Seminář:

Mauss, M. 1925. *Body Techniques*. (dostupné v IS)

Doporučená četba:

Uherek, Zdeněk. 1999. Marcel Mauss – antropolog. In Marcel Mauss: *Esej o daru, podobě a důvodech směny v archaických společnostech*, Praha: Slon. Str. 169-176.

Petrusek, Miloslav. 1999. Marcel Mauss a durkheimovská sociologická škola. In Marcel Mauss: *Esej o daru, podobě a důvodech směny v archaických společnostech*, Praha: Slon. Str. 177-196.

4. 15. března_ archeologie vědění a člověk/subjekt jako centrální idea:

Eva Šlesingerová

klíčová slova: „Člověk“, humanismus, vědy o člověku, identita, modernita a Self, post-human, non-human, člověk, multispecies ethnography

Povinná četba:

Foucault, M. 1987. *Slová a věci*. Bratislava: Pravda. s. 233-262 (kapitola: *Člověk a jeho dvojník*).

Povinná četba/Text na Seminář:

Helmreich, Stefan. 2010. The Emergence of Multispecies Ethnography. *Cultural Anthropology* 25(4):545-575.

(http://web.mit.edu/anthropology/pdf/articles/helmreich/helmreich_multispecies_ethnography.pdf)

- Film Blade Runner a/nebo Transcendence

Doporučená četba:

Fay, B. 1996. *Současná filozofie sociálních věd*. Praha: Slon. S. 45–64.

Baldwin Thomas. *The Humanism Debate*. Dostupné na <http://www-users.york.ac.uk/~trb2/Bridge%20paper/Baldwin%20-%20Humanism.pdf>

Bhabha, H.K. 2000. „Interrogating identity: The Post Colonial Prerogative“. In: du Gay, P., Evans, J., Redman, P. *Identity: a Reader*. London: SAGE. S. 94–101.

Gibson, W. Johnny Mnemonic. <http://www.acsu.buffalo.edu/~rrojas/JohnnyMnemonic.htm>

Giddens Anthony. 1991. *Modernity and Self Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford:Stanford University Press.

Haraway, Donna. 1991. "A Cyborg Manifesto". In *Simians, Cyborgs, and Women*. New York:Routledge.

Hayles, Katherine.1999. „How We Became Posthuman: Virtual Bodies“. In: *Cybernetics, Literature and Informatics*, Chicago: The University of Chicago Press.

Huxley, Julian. 1957. "Transhumanism". In *New Bottles for New Wine*, pp 13-17. London: Chatto&Windus. Dostupné na:

<http://www.transhumanism.org/index.php/WTA/more/huxley>

Latour, Bruno. 2005. *Reassembling the Social. An Introduction of Actor- Network-Theory*. Oxford University Press.

Barša Pavel. *Konstruktivismus a politika identity*. Dostupné na:

<http://antropologie.zcu.cz/konstruktivismus-a-politika-identity>

Shanahan Daniel. *Toward a Genealogy of Individualism*. The University of Massachusetts Press, s.75-137.

Šlesingerová, E. 2014. *Imaginace genů. Sociologická perspektiva*. SLON:Praha.

https://www.researchgate.net/publication/281409728_Imaginace_genuSociologicka_perspektiva

5. 22. března_postrukturalismus: moderní strategie moci a vědění

Eva Šlesingerová

klíčová slova: moc/vědění, ideologie, teorie kapitálů, reprezentace

Povinná četba:

Bourdieu, Pierre. 1998. „Kapitál nového typu“. In *Teorie jednání*. Praha: Karolinum, s. 27-37.
Foucault, Michel. 1999. *Vůle k vědění*. Praha: Hermann a synové, s. 155-185.

Povinná četba/Text na Seminář:

Foucault, Michel. 1999. *Dohlížet a trestat*. Praha: Dauphin, s. 275-315.
➤ Film Minority Report

Doporučená četba:

Althusser, Luis. 1999. Ideology and ideological state apparatuses. In Evans, J., Hall, S. eds. *Visual Culture: the Reader*. London: SAGE, s. 317-323.
Dean Mitchel. 2010. *Governmentality. Power and Rule in Modern Society*. London: SAGE.
Lemke, T. 2011. *Biopolitics: An Advanced Introduction (Biopolitics: Medicine, Technoscience, and Health in the 21st Century)*. New York University Press.
Rabinow, Paul. 1986. „Representations Are Social Facts: Modernity and Post-Modernity in Anthropology“. In Clifford, J., Marcus, G.,E. eds. *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography*. London: University of California Press.

6. 29.březen_ čtecí týden

7. 5.duben_

sociální struktura a jednání_ symbolické statky a praktické jednání

Eva Šlesingerová

klíčová slova: symbolizace sociální struktury u Mary Douglas, tabu, špína a nebezpečí, Pierre Bourdieu a ekonomie symbolických statků, agency, habitus

Povinná četba:

Bourdieu, Pierre. 1998. „Ekonomie symbolických statků.“ in: *Teorie jednání*. Praha: Karolinum, s. 121-152.

Povinná četba/Text na seminář:

Douglas, Mary. 1991 [1966]. The system shattered and renewed. In *Purity and Danger. An Analysis of the Concepts of Pollution and Taboo*. London: Routledge, s. 159-179.

Doporučená četba:

Bourdieu, Pierre. 1998. „Za vědu o dílech.“ in: *Teorie jednání*. Praha: Karolinum, s. 41-68.
Bourdieu, Pierre. 1984. *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Harvard University Press.
de Certeau, Michel. 1988. „Walking in the city“. In *The Practice of Everyday Life*. Berkeley: University of California Press. s. 91-110.
Douglas, Mary. 2003 (1970). *Natural Symbols: Explorations in Cosmology*. London: Routledge

8. 12. duben_ podoby symbolické a interpretativní antropologie

Eva Šlesingerová

klíčová slova: Pierre Bourdieu, symbolizace sociální struktury u Victora Turnera, Edmund Leache, David Schnaider, interpretativismus Clifforda Geertze

Povinná četba:

Bourdieu, Pierre. 1992. *Language and Symbolic Power*. Ed. John B. Thompson. Cambridge: Polity Press.

Povinná četba/Text na Seminář:

Turner, Victor. 2004 (1967). *Průběh rituálu*. Brno: Computer Press. Kapitola 3 (s. 95-122) a kapitola 5 (s.159-187).

Doporučená četba:

Geertz, Clifford. 2000 [1973]. *Interpretace kultur*. Slon: Praha.

Geertz, Clifford. 1984. Distinguished Lecture: Anti Anti-Relativism. *American Anthropologist*, 2 (86): 263-276.

Schnaider, David. 1965. Some Muddles in the Models: or How the System Really Works. In M. Banton, ed., *The Relevance of Models for Social Anthropology*. London: Tavistock Publications. Str. 25-86.

Ginsburg, Carlo. 2000 [1980]. *Sýr a červi. Svět jednoho mlynáře kolem roku 1600*. Praha: Argo.

Vrhel, František. 2005. "Dlouhé trvání": etnologické paralely a souvislosti, *Studia Ethnographica / Studia Ethnologica - Acta Universitatis Carolinae - Philosophica et Historica* 13: 11-22.

Marcus, Cushman. 1982. Ethnographies as texts, *Annual Review of Anthropology*, vol. 11, 1982: 25-69.

Bachtin, Michail Michailovič. 2007 [1965]. *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*. Praha: Argo. Str. 9-70.

Vrhel, František. 1991. Bachtinovské inspirace v postmoderní etnografii. *Studia Ethnographica / Studia Ethnologica - Acta Universitatis Carolinae - Philosophica et Historica* 7: 99-114.

9. 19. duben_ kulturní logika moderního post/kolonialismu

Csaba Szaló

klíčová slova: antropologie a post/kolonialismus, globalizace a nová lokálnost, nové geografie, orientalismus, okcidentalismus, rozvojová studia

Povinná četba:

Asad, Talal. 1979. *Anthropology and the Colonial Encounter*. In: *The Politics of Anthropology*, Huizer, G. (ed.), London: Mouton Publishers, 103-118.

Povinná četba/Text na seminář:

Said, Edward, W. (1978) 2008. *Orientalismus*. Praha: Paseka, kapitoly: „Orient a orientálci“, „Imaginativní zeměpis a jeho obrazy“, „Orientalismus zjevný a skrytý“.

Doporučená četba:

Barša, Pavel. 2008. *Orientálcova vzpoura*. Dostupné na:

<http://www.advojka.cz/archiv/2008/46/orientalcova-vzpoura>

Fabian, Johannes. 1983. *Time and the Other. How Anthropology makes Its Object*. New York: Columbia University Press.

Mbembe, A. 2011. "Co je postkoloniální myšlení?" In: Postkoloniální myšlení, Tranzit

Said, W., Edward. 2011. "Reprezentování kolonizovaných: mluvčí antropologie". In: *Postkoloniální myšlení*, Tranzit

Gupta, Akhil / Ferguson, James. 1992. Beyond „Culture“: Space, Identity, and the Politics of Difference. *Cultural Anthropology*, 1(7): 6-23.

Todorova Maria. (1997) 2009. *Imagining the Balkans*. New York: Oxford University Press.

Todorov, Tzvetan. 1996. *Dobytí Ameriky. Problém Jiného*. Praha: Mladá fronta.

10. 26. duben_ politika prostoru a kultura migrace

Csaba Szaló

klíčová slova: Nová členění prostoru, lokální × globální, ethnoscapes, diaspora, nadnárodní komunity, mobilita, migrace. Antropologie globalizace: Arjun Appadurai a Transnacionální antropologie; Ulf Hannerz, Marc Augé a antropologie supermodernity

Povinná četba:

Appadurai, Arjun. 1996. "Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy". In *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization*. Minnesota: University of Minnesota Press. Kapitola 2, s. 27-47.

Povinná četba/Text na seminář:

Szaló, Csaba. 2007. Genealogie kritické antropologie. In *Transnacionální migrace. Proměny identity, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK, s. 69-104.

Doporučená četba:

Augé, Marc (1992) 1995. *Non-Spaces: Introduction to an Anthropology of Supermodernity*. New York.

Certeau, M. 1988. „Walking in the city.“ in: *The Practice of Everyday Life*. Berkeley: University of California Press, s. 91-110.

Clifford, J. 1997. Travelling cultures. In: *Routes*. Harvard University Press. Str.17-46.

Harley, J.B. 2007. *Mapy, vědění a moc*. In: Filipová, M., Rampley, M. Možnosti vizuálních studií. Barrister&Principal.

11. 3. květen_ obraznost kultur_ muzea, výstavy, galerie

Csaba Szaló

klíčová slova: Institucionální pole a strategie zvyšňování, vzpomínání, zapomínání, muzea, galerie, umění, reprezentace jinakosti.

Povinná četba:

Clifford, J. 1988. „On collecting art and culture.“ in: *Predicaments of Culture*. Harvard University Press. s. 215-251.

Povinná četba/Text na seminář:

Lidchi, Henrietta. 1997. „The politics and poetics of exhibiting of other cultures“ In: Stuart Hall (ed.) *Representation: cultural representations and signifying practices*. London: SAGE Publications, s. 151-222.

Doporučená četba:

Benjamin, W. (1979). „Umělecké dílo v době své technické reprodukovatelnosti“. In *Dílo a jeho zdroj*. Praha: Odeon, s. 17–47.

Bennet, Tony. 1995. *The Birth of Museum: history, theory, politics*. London: Routledge

Gell, Alfred. 1998. *Art and Agency: an Anthropological Theory*. Oxford University Press

Misztal, Barbara. 2003. *Theories of social remembering*. Maidenhead:Open University Press

Clifford, James. 1988. On Ethnographic Authority. In *The Predicament of Culture: Twentieth Century Ethnography, Literature and Art*, James Clifford, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, s. 21-54.

Howard Morphy, Perkins Morgan, eds. 2006. *The Anthropology of Art: A Reader*. Blackwell Publishing

12. 10. květen_ průběžný test

13. 17. květen_ antropologie, tělo a medicína

Eva Šlesingerová

klíčová slova: tělo a antropologie, etnomedicína, biomedicína, etnografie medicíny, medicínský pluralismus

Povinná četba:

Sheper-Hughes Nancy. 2001. „Commodity Fetishism in Organs Trafficking“. In *Body and Society*, vol 7, no 2-3, s. 31-62.

Povinná četba/Text na seminář:

Murphy, R.F. 2001. *Umlčené tělo*. Praha: SLON. 1. a 2.část, s.17 – 132.

Doporučená četba:

Byron Good. 1990. *Medicine, rationality, and experience: an anthropological perspective*. Cambridge University Press.

Franklin Sarah and Roberts Celia. 2006. *Born and made. An Ethnography of Preimplantation Genetic Diagnosis*. Princeton University Press. Kapitoly: „Introduction“ str.1-25.

Haraway, Donna J. 1991. „The Biopolitics of Postmodern Bodies: Constitutions of Self in Immune System Discourse“. In *Simians, Cyborgs, and Women. The Reinvention of Nature*. New York: Routledge, pp. 203-230.

Knight, Chris. 1991. *Blood Relations: Menstruation and the Origins of Culture*, Yale University Press, New Haven & London, 1991.

Margaret Lock, Vinh Kim Nguve. 2010. *An Anthropology of BioMedicine*. Blackwell.

Rheinberger, Hans-Jörg. 2000. „Beyond nature and culture: modes of reasoning in the age of molecular biology and medicine“. In: Lock Margaret, Young Allan, Cambrosio Alberto. *Living and Working with the New Medical Technologies: Intersections of Inquiry*. Cambridge: Cambridge University Press.

Šlesingerová, E. 2014. *Imaginace genů. Sociologická perspektiva*. SLON:Praha.

https://www.researchgate.net/publication/281409728_Imaginace_genuSociologicka_perspektiva